

РЕЦЕНЗИЯ

На дисертационен труд за придобиване на образователната и научната степен „доктор“ в Област на висше образование: 2. Хуманитарни науки, Професионално направление 2.1. Филология, Научна специалност: *Общо и сравнително езикознание*

Автор на дисертационния труд: Красимира Георгиева Фучеджиева, задочна докторантка в Секцията за българска етимология към Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“

Тема на дисертационния труд: *Семантични аспекти на етимологичния анализ на българска глаголна лексика (върху материал от „Българския етимологичен речник“)*

Научен ръководител: Доц. д-р Христина Пелева Дейкова

Рецензент: Маринела Параскова Младенова, професор по *Общо и сравнително езикознание (славянско езикознание)* в Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград

1. Данни за докторантурата, дисертацията, автореферата и публикациите

1.1. Данни за докторантката

Красимира Георгиева Фучеджиева завършва специалност *Българска филология* в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 1998 година и работи последователно като офис организатор и редактор в различни медии. От 2013 година до момента заема длъжност „филолог“ в Института по български език към БАН, с основна задача научнопомощна и научноизследователска дейност по проекта „Български етимологичен речник“, включително съставителство на речника. През 2014 година е зачислена като задочна докторантка в *Секцията за българска етимология* в (научна специалност „Общо и сравнително езикознание“) с научен

ръководител доц. д-р Христина Дейкова. През 2018 година с решение на Научния съвет на ИБЕ (протокол № 11 от 23.07.2018 г.) е отчислена с право на защита. Представеният от докторантката комплект материали е в пълно съответствие с изискванията на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в ИБЕ „Проф. Любомир Андрейчин“ и включва: автобиография в европейски формат; автореферат, дисертация и пет броя публикации, свързани с проблематиката на дисертационния труд. От представената Справка се вижда, че дисертантката напълно изпълнява националните минимални наукометрични изисквания за степен *доктор* и има 120 точки (при необходими 80).

1. 2. **Данни за дисертацията и автореферата**

Представеният от докторант Красимира Фучеджиева дисертационен труд се състои от 380 страници, от които *уводна част (7– 80 стр.), изложение, състоящо се от три глави (81–309 стр.), заключение (310-319), приложение (320-363), библиография, включваща 177 библиографски единици (364-376) и справка за научните приноси в дисертацията (377-380)*. Приложеният Автореферат (42 стр.) представя подробно и коректно целите и задачите на изследването, използваната методология, структурата на дисертацията, приносните моменти в нея, като в края е приложен списък на публикациите по темата на дисертацията. Още в началото трябва да се каже, че представеният за защита труд е сред редките напоследък лингвистични изследвания, които с основание могат да бъдат определени като „езикова археология“. Проблематиката в него изисква както задълбочена и целенасочена лингвистична и славистична подготовка, така и езикова интуиция, търпение, страст и отдаденост. Качества, които авторката на това сериозно изследване определено притежава и без които трудно би могъл да бъде реализиран успешно комплексният вертикален и хоризонтален анализ на езиковия материал в разглежданата дисертация.

В Уводната част много ясно са дефинирани обектът и предметът на изследването, поставените цели и задачите за тяхното постигане. Избрани са глаголи с домашен произход от две етимологични гнезда, както и различни по произход глаголи от лексико-семантичните полета 'удрям', 'ям', 'говоря', имащи висока фреквентност в българския език и диалектите му. Макар авторката да подчертава, че за *отправна точка за избора на тези лексико-семантични полета служат някои от установените степени в семантичния развой на посочените по-горе глаголи* (стр. 10), би било добре, ако това пояснение в началото малко се разшири, за да бъде по-ясна мотивацията за избора точно на тези глаголи. **Целта** на изследването е въз основа на избрания лексикален материал, анализиран системно, да се установят семантични преходи, които биха могли да бъдат определени като регулярни както в българския език, така и в по-общ типологичен план (с. 10). Тази цел има и приложен аспект: авторката предвижда изготвяне на *Каталог на семантични преходи*, пряко свързан с етимологичната практика в „Българския етимологичен речник“. За постигането на основната цел са формулирани седем задачи, към които докторантката последователно се придържа в хода на изследването. Много добро впечатление прави стегнатият и овладян език при представяне на основните теоретични източници, на които се опира в анализа си, критичният подход при интерпретирането им, както и стремежът да се дефинират точно и еднозначно всички понятия, използвани в процеса на работата. В теоретичната част, по мое мнение, по-добре би било някои от авторите да се цитират в оригинал, а не през друг автор (поне тези, които са са достъпни в библиотеките в България или онлайн, като напр. изследванията на Богданов, Катц, Арутюнова, Телия и др., цитирани през Е. Пернишка). Този факт обаче не нарушава цялостното положително впечатление от коректността при цитиране на използваните източници, както и от сериозната теоретична подготовка на дисертантката по темата на дисертацията, позволяваща ѝ да се заеме, по нейни думи, с „такава трудноуловима, подвижна, дифузна и

разнопосочна материя, неподдаваща се на еднозначна и категорична систематизация, с която се занимава семантичният аспект на етимологичния анализ" (43с.). Тук трябва да се отбележи и много сполучиво избраната тема на дисертацията, произтичаща от етимологичната практика на „Българския етимологичен речник“ и пряко свързана с работата върху него. В този смисъл, приносите на това научно изследване имат, освен теоретичен, и приложен характер. Сложността на семантичния аспект на етимологичния анализ изисква много добре обмислена и реализирана методология. Задача, с която дисертантката се справя повече от добре, прилагайки комплекс от различни синхронни и диахронни подходи в търсене на отговор на въпросите, които я вълнуват като изследовател и като изграден етимолог: **кои значения регулярно пораждаат конкретни други значения и защо това се случва, т. е. какви са логическите връзки между две значения (първично и вторично), за да можем да установим възможни отношения на производност, които биха могли да оптимизират работата по „Българския етимологичен речник“ (с.80).**

Същинската част на дисертационното изследване е разположена в следващите три глави, където авторката определено се чувства в „свои води“. Това ѝ помага да създаде текст, който се чете с интерес и лекота, независимо от сложността – и на места – проблематичността на етимологичния анализ и на разглежданите семантични преходи. Част от съжденията при изследване от такъв тип имат хипотетичен характер, но заедно с това те позволяват на дисертантката в най-голяма степен да разкрие потенциала си на ерудиран и мислещ изследовател, който задава въпроси и търси отговорите им, предлагайки собствени семантични реконструкции на първичните значения на някои звукоподражателни глаголи (*прàскам* и *пращя*), когато етимологията им не я удовлетворява напълно (с. 106–122). Дълбочината на анализа е съчетана с отлична библиографска информираност, позволяваща ѝ с

лекота да прибегва до примери от различни автори в подкрепа на отстояваната теза или да опонира на други изследователи, разполагайки аргументацията си в широкия контекст на праславянското и индоевропейското лексикално наследство. Изследователската ѝ работа в тази, както и в трета част (Семантичен развой на различни по произход български глаголи от едно и също лексико-семантично поле), я разкрива като добросъвестен и талантлив етимолог, стремящ се максимално убедително да обоснове предлаганите семантични реконструкции.

Същият подход се открива и в следващата глава, в която е представен анализ на семантичния развой на глаголи от три лексико-семантични групи с висока фреквентност сред диалектната лексика в „Българския етимологичен речник“ ('удрям', 'ям', 'говоря'). В целия текст много ясно се усеща личното отношение на дисертантката към избраната тема: тя задава въпроси, насочва към отговори, цитира изследвания, прави коментари, демонстрирайки през цялото време уменията си на проникателен наблюдател и опитен анализатор, подкрепящ всяко твърдение или хипотеза с многобройни примери и убедителна аргументация. Дисертационният труд е с много добре обмислена структура, чрез която последователно се реализира поставената в началото основна цел: *въз основа на конкретен лексикален материал, разгледан системно, да бъдат установени семантични преходи, които могат да бъдат определени като регулярни в българския език, а и в по-общ типологичен план (10).*

Изготвеният като приложение КАТАЛОГ НА СЕМАТИЧНИТЕ ПРЕХОДИ е логичен завършек на изследването. В познатия вече точен и лаконичен стил тя дефинира принципите, към които се придържа при съставянето му: *Установяването поне на два случая на паралелен развой при думи с различен произход ще бъде приемано като знак за регулярност на конкретния семантичен преход (76 с.)* Отвореният характер на каталога е индикация, че работата на авторката върху тази

интересна и предизвикателна проблематика няма да приключи със защитата на настоящия труд; вярвам, че предстоят още много нейни сериозни публикации по тази тема.

Дисертационният труд има определено приносен характер и като методология, и като разработена проблематика. Изцяло приемам формулираните и обобщени седем научни приноса в края на дисертацията (стр. 377–380).

Дисертантката е публикувала пет статии, пряко свързани с проблематиката, разработвана в дисертацията ѝ. С тях напълно покрива изискването за брой научни публикации по темата на дисертационния труд.

3. Заключение

Представеният дисертационен труд е сериозно, много добре реализирано като замисъл и изпълнение научно изследване, с безспорен принос в областта на теоретичната и приложната етимология. Красимира Фучеджиева демонстрира умения за прецизен анализ и обобщение на езиковите факти, съчетани с библиографска компетентност и отлична методологическа подготовка. Дисертацията представя един изследовател с безспорен потенциал за бъдещо развитие в областта на лексикалната семантика и етимологията.

Изявявам категорично своята положителна оценка и предлагам на уважаемото научно жури да вземе решение по присъждане на Красимира Георгиева Фучеджиева, задочна докторантка в Секцията за българска етимология към Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, на образователна и научна степен „доктор“ в област на висше образование 2. *Хуманитарни науки*, професионално направление 2.1. *Филология*, Научна специалност: *Общо и сравнително езикознание*.

Член на научното жури:

15.06.2023

Проф. д-р Маринела Младенова